

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศ เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมและประเทศชาติ สิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของชาติได้ก็คือ การศึกษามีทฤษฎีการศึกษาหนึ่ง เชื่อว่า "การศึกษา เป็นเครื่องมือที่สามารถเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และพัฒนาสังคมได้ แม้แต่การพัฒนาในด้านการเมือง..."¹ ในสังคมประชาธิปไตย ขอมรับกันทั่วไปแล้วว่า การศึกษามีความสำคัญที่สุดที่จะทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ดังที่ ศาสตราจารย์ หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล อธิการบดีมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ ได้กล่าวไว้ว่า

การศึกษา คือ เครื่องมืออันสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ ในด้านการเมือง หรือในด้านสังคมและวัฒนธรรม เพราะการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญ และกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ขอมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา²

จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐ ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการศึกษาว่า การศึกษา เป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้าง เสริมคุณภาพของ

¹ ชาญ แสวงศักดิ์, ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ ๒. (พระนคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๖๖๒.

² หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล, "คำนำ," ใน การปฏิรูปการศึกษา รายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, สิปปนนท์ เกตุทัต และคนอื่น ๆ. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๖.

พลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริม ความยอมรับอดกลีย ความมั่นคงและความผาสุกร่วมกันในสังคมไทย¹ จากความคิดเห็น และความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติที่นำมาอ้างอิงนี้ เป็นสิ่งสนับสนุนได้ว่าการศึกษา เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาบุคคลในชาติให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อบำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ อันเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านสังคม และวัฒนธรรม ในด้านเศรษฐกิจ และในด้านการเมือง เพราะการพัฒนาในสิ่งเหล่านี้จะ เกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าคนในชาติขาดการศึกษา

การจัดการศึกษาในประเทศไทย แบ่งออกเป็นระดับการศึกษาดังนี้

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการ ศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้านดีพอที่จะเข้ารับการศึกษาต่อไป

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ขั้นพื้นฐาน และให้สามารถคงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบ อาชีพตามควรแก่วัยและความสามารถได้ การศึกษาระดับนี้จัดเป็นตอนเดียวตลอดใช้เวลา เรียนประมาณ ๖ ปี

การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียน มีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม การศึกษา ระดับนี้แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลา เรียนตอนละประมาณ ๓ ปี

การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาหลังระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงต้องการกำลังคนระดับกลาง ทำให้การมัธยมศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นระดับการ

¹ เทียมบุญ วงศ์วัชรกุลศล, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐ (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๐), หน้า ๑.

ศึกษาที่สามารถผลิตกำลังคนระดับกลางออกไปช่วยแก้ปัญหา เศรษฐกิจและสังคมของชาติได้ เป็นอย่างมาก จึงควรได้รับความสนใจและการเอาใจใส่จากคณะผู้บริหาร นักการศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป แต่งบประมาณทางการศึกษาแต่ละปี ได้ทุ่มเทให้การประณการศึกษาเป็นจำนวนมาก ตามนโยบายขยายการประณการศึกษาของประเทศ แต่ผลที่ได้กลับไม่เป็นที่น่าพอใจ ส่วนการมัธยมศึกษา "ถูกทอดทิ้งมานาน เพราะงบประมาณมีจำกัด..."¹ ดังตัวอย่างที่เห็นได้จากงบประมาณการศึกษาปี ๒๕๑๒ เป็นเงินทั้งสิ้น ๓,๒๒๕.๐๘๗ ล้านบาท (ของกระทรวงศึกษาธิการและองค์การบริหารส่วนจังหวัดรวมกัน) เป็นงบประมาณของการประณการศึกษาประมาณ ๒,๐๐๐ ล้านบาท² ส่วนที่เหลือประมาณ ๑,๒๒๕ ล้านบาท ต้องจัดสรรไปตามกรมกองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าการมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในภาระดำเนินงานของกรมสามัญศึกษาและกรมอาชีวศึกษา ได้รับงบประมาณสำหรับดำเนินการอยู่ในวงจำกัด และแม้ในปีงบประมาณ ๒๕๑๗ รัฐบาลได้ตั้งงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาไว้สูง เป็นอันดับที่สอง เป็นจำนวนถึง ๖,๘๓๐.๗ ล้านบาท หรือร้อยละ ๑๘.๓ ของงบประมาณรายจ่ายทั้งสิ้น เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๓,๗๕๖.๑ ล้านบาท หรือร้อยละ ๕๔.๑ ของงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษา เป็นรายจ่ายสำหรับงานโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน ๗๗๗.๐ ล้านบาท หรือร้อยละ ๑๑.๔ ของงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษา ส่วนงบประมาณเพื่อการบริหารการศึกษา เป็นจำนวน ๓๗๑.๑ ล้านบาท หรือร้อยละ ๕.๔ ของงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษา³ ตัวอย่างงบประมาณนี้แสดงให้เห็นว่าการมัศึกษามี

¹ ภิฑู โฉมสาร, หลักบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๑๐๕.

² จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, วิกฤตการณ์ทางการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒), หน้า ๑๐๕.

³ สำนักงบประมาณ, งบประมาณโดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ ๒๕๑๗ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๗), หน้า ๒๘.

งบประมาณในการดำเนินงานประมาณ ๑ ใน ๕ ของการประถมศึกษาเท่านั้น

จากการเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษา กับจำนวนนักเรียนประถมศึกษา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ พบว่า จำนวนนักเรียนมัศึกษายังมีจำนวนไม่ถึง ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น และเมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย กับจำนวนนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น ก็จะพบอีกว่า จำนวนนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายมีจำนวน ๑ ใน ๘ ของจำนวนนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นเท่านั้น จากการเปรียบเทียบนี้ ชี้ให้เห็นว่าในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ประชากรของประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่เรียนจบประถมศึกษาปีที่ ๔ เท่านั้น คุณภาพของพลเมืองจะอยู่ในเกณฑ์ต่ำ การพัฒนาประเทศของคนที่ยังเรียนจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เป็นส่วนใหญ่จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก และจากการเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนมัศึกษากับความต้องการกำลังคนระดับกลางและระดับสูง โดยการพยากรณ์จำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นรายปี เพื่อให้สนองความต้องการกำลังคนในอนาคตไว้ และในขณะเดียวกันก็ได้พยากรณ์จำนวนนักเรียนซึ่งจะเพิ่มขึ้นตามแนวโน้มในอดีต สำหรับเปรียบเทียบกันตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๓ ปรากฏว่าการมัธยมศึกษาของประเทศไทย ผลิตนักเรียนมัศึกษายังไม่พอกับความต้องการกำลังคนระดับกลางอีกมาก และในการเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กับประชากรในกลุ่มระดับมัธยมศึกษาจะได้เข้าเรียน ซึ่งมีเกณฑ์อายุระหว่าง ๑๑-๑๘ ปี เมื่อคิดเป็นร้อยละก็จะพบว่ามีเพียง ๑๔ % เท่านั้น^๑ ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำกว่าประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยกันอีกหลายประเทศ ชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การมัธยมศึกษาในประเทศไทย ยังไม่สนองความต้องการกำลังคนระดับกลางของประเทศได้

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทยพัฒนาก้าวหน้าไม่ได้เต็มที่ ไม่สนองความต้องการกำลังคนของประเทศชาติ และประสบกับอุปสรรคต่าง ๆ ก็เนื่องมาจากความ

^๑ กอ สวัสดิ์พาณิชย์, "การมัธยมศึกษาในประเทศไทย", ประมวลบทความเกี่ยวกับการมัธยมศึกษา, กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๓), หน้า ๒ - ๖.

จำกัดของงบประมาณ แต่ความจำกัดในด้านการเงินไม่ได้เป็นอุปสรรคสำคัญจนเกินไปสำหรับการพัฒนาการบริหารการศึกษา เพราะทรัพยากรบริหารไม่ได้อยู่ที่เงินเพียงอย่างเดียว แต่ประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ ๔ ประการ คือ คน (man) เงิน (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) และการจัดการ (management)¹ จะเห็นว่ายังมีทรัพยากรบริหารอื่น ๆ เป็นปัจจัยได้อีกแม้จะจำกัดในเรื่องเงิน การพัฒนาประเทศจะต้องพัฒนาในด้านการบริหาร (Administrative development) และพัฒนาบุคคล (Human resource development) ให้เจริญก้าวหน้าโดยสอดคล้องกัน ในบรรดาปัจจัยสำหรับการพัฒนาประเทศถือว่า "กำลังคน" เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เพราะสามารถนำเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ ๆ มาเสริมสร้างได้ จอมพล ถนอม กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรี ได้เคยกล่าวไว้ในโอกาสต่าง ๆ บ่อยครั้งว่า "คนสำคัญยิ่งกว่าเงินและสิ่งของมากมายนัก เพราะถ้าคนสามารถแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างจะสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดีและรวดเร็ว..."² แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเพื่อการบริหารงานเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

ในด้านการศึกษาของชาติ ได้มีการวางแผนเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนถึงแผนฉบับที่ ๓ ซึ่งสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ และเริ่มใช้แผนฉบับที่ ๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ (๒๕๒๐ - ๒๕๒๔) หน่วยงานที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของชาติ ได้ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาส่วนรวม เรียกว่า "แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ" ผนวกเข้ากับแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาสอดคล้องกันกับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ การมัธยมศึกษาซึ่งเป็นระดับหนึ่งของการศึกษา ที่มีความสำคัญ

¹ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร (พระนคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๔.

² แผนกวิชาบริหารการศึกษา, การบริหารบุคคลากรโรงเรียน รายงานการสัมมนาของนิสิตปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร : แผนกวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๑.

ของชาติ ก็ได้มีการวางแผนไว้เช่นเดียวกัน มีโครงการปรับปรุงและโครงการริเริ่มอยู่หลายโครงการ แต่โครงการเพื่อการวิจัยทางการศึกษายังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร โดยขอเท็จจริงแล้วการวิจัยทางการศึกษาย่อมเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการวางแผนในการจัดการศึกษาทุกระดับ

ผู้บริหารการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา ซึ่งหมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน ถือว่าเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินงานและนำแผนไปปฏิบัติให้โดยผลตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนงาน ทั้งยังจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการวางแผนในระดับหน่วยงานอีกด้วย เพราะเป็นบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อการบริหารโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยตรง แต่ปัญหาของการบริหารงานดังกล่าวยังขาดวิธีการ และขาดความสามารถในการจัดการ การจัดระบบงานภายในโรงเรียน ไม่มีแบบแผนที่แน่นอน ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งไม่ได้รับมอบหมายให้มีอำนาจและความรับผิดชอบที่แน่นอนด้วย ความซับซ้อนของงานและการขยายงานอย่างรวดเร็วทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่โรงเรียนมากขึ้น ความไม่แน่ใจ อุปสรรคและปัญหาจึงมักจะตกอยู่กับผู้บริหารระดับโรงเรียนเสมอ และมีผลต่อการปฏิบัติงานของครู อาจารย์ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาอีกด้วย

สิ่งที่น่าจะเป็นปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาอีกประการหนึ่งก็คือ ความรู้และความเข้าใจของการบริหารของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา ความรู้และความเข้าใจของผู้บริหารโรงเรียนสามารถแสดงออกให้เห็นได้โดยพฤติกรรมทางการบริหาร ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ ๔ จะมีจำนวนถึง ๑,๐๔๓ คน^๑ พฤติกรรมทางการบริหารงานโรงเรียนย่อมแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ สิ่งที่น่าสนใจและน่าศึกษาก็คือ ผู้บริหารและครูอาจารย์มีความคิดเห็น

^๑ กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน, "แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔" (กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา, ๒๕๑๕), หน้า ๕. (อัครสาเนา)

อย่างไรในพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนทั้งที่เป็นอยู่จริง และที่ควรจะเป็น เมื่อพิจารณาในค่านิยมพฤติกรรมผู้นำ ในการบริหารงานจะต้องมีผู้นำ (leader) เป็นส่วนประกอบหนึ่งเสมอ "...กิจการของทุกวงการจะเจริญก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่ก็อยู่ที่ความสามารถของผู้นำ..."¹ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนหนึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน ถือว่าเป็นผู้นำที่มีบทบาทและอิทธิพลอันสำคัญที่จะนำผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติภารกิจของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และถือว่าเป็นกลุ่มผู้นำ ซึ่งกรมสามัญศึกษาได้มอบความไว้วางใจให้รับผิดชอบต่อการบริหารโรงเรียน จึงควรเรียนรู้และใช้ความเป็นผู้นำเพื่อการบริหารงานโรงเรียนให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ให้ได้ถึงความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ

ความคิดในเรื่องความเป็นผู้นำกับการบริหารได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ได้มีการศึกษาวิจัยกันอย่างกว้างขวางเมื่อประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว การศึกษาวิจัยที่นำมาใช้ในทางการศึกษาได้อาศัยผลการศึกษาวิจัยจากศาสตร์สาขาอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ และแม้กระทั่งจากวงการอุตสาหกรรม การปกครอง และวงการทหาร แนวทางการกิจของสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะแตกต่างกัน ซึ่งทำให้พฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานต่างกันไป แต่พฤติกรรมทางการบริหารที่สำคัญ ๆ มีส่วนที่คล้ายคลึงกันอยู่มาก จึงนำไปใช้กันได้ ในสหรัฐอเมริกา มีสถาบันหรือศูนย์กวดงการวิจัยหลายแห่ง ทั้งในองค์การบริหารธุรกิจ องค์การอุตสาหกรรม วงการทหาร และตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ความเคลื่อนไหวดังกล่าวกลายเป็นอิทธิพลต่อวงการบริหารการศึกษาให้เจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ทั้งได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากองค์การเอกชน มูลนิธิ และจากรัฐบาลเป็นอย่างดีอีกด้วย²

¹ Andrew W. Halpin, Administrative Behavior in Education (New York : Harper & Row, Publishers, 1957), P. 162.

² Edgar L. Morphet, Roe L. Johns and Theodore L. Reller, Educational Organization and Administration, Third Edition, (New Jersey : Prentice-Hall, 1974), p. 126.

แสดงให้เห็นว่า ความเจริญก้าวหน้าในการบริหารการศึกษา เป็นผลสืบเนื่องมาจากการสนับสนุนงานวิจัยทางการศึกษาเป็นเบื้องต้น

พฤติกรรมความเป็นผู้นำ (Leadership behavior) ได้มีผู้ศึกษาวิจัยกันมาก ชาร์ลส์ (Shartle) และคณะได้ทำโครงการวิจัยที่เรียกว่า Ohio State Leadership Studies ได้ตั้งเกณฑ์ของพฤติกรรมผู้นำไว้สองด้าน คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human relations) กับ ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน (Get out the work) ส่วน ฮาลปิน (Halpin) และ เฮมฟีลล์ (Hemphill) เรียกว่าด้าน Consideration กับด้าน Initiating Structure ซึ่งวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำด้วยเครื่องมือเป็นแบบสอบถามที่เรียกว่า Leader Behavior Description Questionnaire (LBDQ)

สำหรับในประเทศไทย การศึกษาวิจัยเรื่องนี้และโดยวิธีการเดียวกันนี้ยังไม่แพร่หลาย แม้จะมีคนแปลและเรียบเรียงจากตำราต่างประเทศไว้มาก แต่ผลงานทางด้านการวิจัยยังมีน้อย ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้มากแล้วในระดับวิทยาลัยครู แต่ระดับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษายังไม่ปรากฏว่ามีใครทำไว้ จึงเป็นเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยเลือกทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมุ่งเน้นในเรื่องพฤติกรรม ความเป็นผู้นำของผู้บริหารเป็นสำคัญ เพราะถือว่าเป็นพฤติกรรมที่สำคัญสำหรับการบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้นำในด้าน Consideration

¹ Roald F. Campbell, John E. Corbally, Jr., and John A. Ramseyer, Introduction to Educational Administration, 3d ed. (Boston : Allyn and Bacon, 1967), p. 122.

กับคาน Initiating Structure ของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ

๑. เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ระหว่างกลุ่มครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน กับกลุ่มครู อาจารย์ในโรงเรียน
๓. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นอยู่จริง กับที่ควรจะเป็น
๔. เพื่อเป็นแนวทางเสนอแนะต่อกรมสามัญศึกษาในการปรับปรุงการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในการฝึกอบรมและคัดเลือกบุคคลเพื่อเตรียมเป็นผู้บริหารโรงเรียนในโอกาสต่อไป

สมมติฐานของการวิจัย

๑. พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยส่วนรวม คาน Consideration กับคาน Initiating Structure อยู่ในระดับสูงทั้งสองคาน
๒. พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน กับของครู อาจารย์ในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน
๓. พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นอยู่จริง กับที่ควรจะเป็น ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยม

ศึกษาในด้าน Consideration กับด้าน Initiating Structure ตามแนวทฤษฎีของ แอนดรูว์ ฮาลปิน (Andrew W. Halpin) โดยให้ครอบคลุมถึงงานบริหารการศึกษา ๕ ประเภท คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารธุรการและการเงิน และงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

๒. การวิจัยนี้ มุ่งศึกษาพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ในปีการศึกษา ๒๕๑๘ เฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น

ความจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาจมีความจำกัด หรือความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย คือ

๑. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่อง เพศ อายุ คุณวุฒิ และประสบการณ์ในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งอาจเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ความเห็นแตกต่างกันได้
๒. ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจำนวน ๖๐ ข้อเป็นเครื่องมือเดียวในการวิจัยพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น

ขอทดลองเบื้องต้น

๑. พฤติกรรมทางการบริหาร เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้และวัดได้ด้วยแบบสอบถาม
๒. ผู้ตอบแบบสอบถามตอบตามความคิดเห็นที่เป็นจริง และที่ควรจะเป็นของแต่ละคน

คำนิยามของคำที่ใช้ในการวิจัย

"พฤติกรรมทางการบริหาร" หมายถึง การกระทำรวมทั้งท่าทีที่ผู้บริหารแสดงออก
ให้ผู้ร่วมงานสามารถสังเกตเห็นได้ในการบริหารงาน

"ผู้บริหารโรงเรียน" หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน
รวมถึงผู้รักษาการในตำแหน่งนั้น ๆ ควย

"โรงเรียนมัธยมศึกษา" หมายถึง โรงเรียนที่เปิดทำการสอน ตั้งแต่ชั้น ม.ศ.
๑-๓ หรือ ชั้น ม.ศ. ๑-๕ สายสามัญ

"ครู อาจารย์" หมายถึง ครู อาจารย์ ที่ทำหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการหรือการสอน
และที่ทำหน้าที่ฝ่ายบริการ

"การบริหาร" หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกัน
ดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน

"ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" หมายถึง เขตที่แบ่งตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประ
กอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ คือ การพนมรุ้ง ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์
มหาสารคาม ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย อุดรธานี
และอุบลราชธานี รวม ๑๖ จังหวัด

"พฤติกรรมผู้นำ" หมายถึง การกระทำ ท่าที ที่แสดงออกถึงความสามารถในการ
นำกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา รวมทั้งการบำรุงขวัญและกำลังใจของกลุ่มซึ่งผู้บริหารแสดงออกในการ
บริหารงานที่ผู้ร่วมงานสังเกตเห็นได้

"ภาวะผู้นำ" หมายถึง ภาวะการที่มีการริเริ่มในสิ่งใหม่ หรือวิธีการใหม่เพื่อ
ดำเนินกิจการขององค์การให้บรรลุเป้าหมายตรงตามวัตถุประสงค์ หรือการดำเนินการเพื่อการ
เปลี่ยนแปลงเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์การ มีความหมายเน้นไปทางด้านการริ
เริ่มการเปลี่ยนแปลงเป็นสำคัญ

"พฤติกรรมคาน Consideration" หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกใน
ทางความเป็นมิตร ความไว้วางใจ ความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน และสัมพันธ์ภาพอันอบอุ่น

ระหว่างผู้นำกับทีมงาน¹

"พฤติกรรมคน Initiating Structure" หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำซึ่งแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้นำกับสมาชิกทีมงานในการสร้างสรรคองค์การให้ตีรวมไปถึงพฤติกรรมในการติดต่อสื่อสาร และวิธีการปฏิบัติงาน²

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

๑. การวิจัยนี้ช่วยให้ทราบถึงพฤติกรรมทางการบริหารด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน และที่ควรจะเป็น
๒. การวิจัยนี้จะเป็แนวทาง และขอเสนอแนะสำหรับครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและปรับปรุงการบริหารโรงเรียน
๓. การวิจัยนี้อาจจะเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่จะทำการวิจัยในเรื่องนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัยโดยย่อ

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการตามลำดับขั้น ดังนี้

๑. สร้างแบบสอบถาม
๒. อาจารย์ที่ปรึกษาและคณาจารย์ในโครงการวิจัยในแผนกวิชาบริหารการศึกษา แผนกวิชามัธยมศึกษา และแผนกวิชาวิจัยการศึกษา รวม ๑๐ ท่าน ในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกันพิจารณาความเหมาะสมของแบบสอบถาม

¹ James M. Lipham, James A. Hoeh, Jr., "Leadership Theory," The Principalsip : Foundations and Functions (New York : Harper & Row, Publishers, 1974), p. 188.

² Ibid.

๓. นำแบบสอบถามนี้ให้อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ จากนักวิชาคร ๗ คน และ
นักบริหาร ๕ คน พิจารณาถึงความเหมาะสมและไม่เหมาะสม ควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไร
และเสนอแนะความคิดเห็น

๔. พิจารณาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามร่วมกับอาจารย์หัวหน้าโครงการ
อาจารย์ที่ปรึกษา และคณาจารย์ในโครงการวิจัย ตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอมา

๕. ทดลองใช้แบบสอบถามกับครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน
และครู อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ๕ โรงเรียน และใน
จังหวัดสุโขทัย ๑ โรงเรียน รวม ๕๐ คน

๖. นำแบบสอบถามที่ได้คืนมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น และแก้ไขปรับปรุง

๗. นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปให้ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ
โรงเรียน และครู อาจารย์ในโรงเรียน ที่เป็นตัวอย่างประชากรด้วยตนเอง

๘. ไปรับแบบสอบถามคืนมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีคำนวณเป็นร้อยละ หาค่าเฉลี่ย
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่า t (t - test)

๙. นำเสนอข้อมูลในรูปตารางถึงความเรียง

ลำดับขั้นในการเสนอข้อมูล

บทที่ ๑ กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการ
วิจัย สมมุติฐานการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ความจำกัดของการวิจัย คำนิยามของคำที่ใช้
ในการวิจัย ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัยโดยย่อ

บทที่ ๒ กล่าวถึง ความสำคัญของผู้นำ ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ ผู้นำกับ
ผู้บริหาร ความเป็นมาของการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำ ทฤษฎีภาวะผู้นำ ลักษณะและแบบของผู้นำ
หลักและทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และงานบริหารการศึกษาที่สำคัญ
ในระดัับโรงเรียนมัธยมศึกษา

บทที่ ๓ เสนอวิธีดำเนินการวิจัย ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่
ใช้ในการวิจัย การสร้างและการทดสอบใช้แบบสอบถาม ตลอดจนการวิเคราะห์แบบสอบถาม
การรวบรวมข้อมูล และวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๔ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ

ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับแบบสอบถาม ตัวอย่างการวิจัย และอื่น ๆ ได้เสนอไว้

ในภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย